

Nr 146.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1951/52 till vissa brandskyddsåtgärder i Uppsala domkyrka m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF ADOLF.

N. Quensel.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Förutom redan utförda och pågående skyddsarbeten å Uppsala domkyrka äro omläggning av starkströmsinstallationen, vissa andra brandskyddsåtgärder samt omläggning av värmesystemet och svagströmsinstallationen i kyrkan nödvändiga. I fråga om bestridandet av kostnaderna för samtliga dessa åtgärder föreslås i propositionen, att staten påtager sig hela kostnaden för redan utförda och pågående skyddsarbeten samt för de såsom »vissa andra brandskyddsåtgärder» betecknade arbetena, varvid emellertid förutsättes, att domkyrkoförsamlingen ensam svarar för omläggningen av starkströms- och svagströmsinstallationerna och för omläggningen av värmesystemet samt att i övrigt skall beträffande församlingens bidragsskyldighet till det framtida underhållet av Uppsala domkyrka gälla, vad som kan komma att föreskrivas för övriga jämförliga domkyrkor.

Till »vissa andra brandskyddsåtgärder» föreslås anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag av 474 000 kronor.

Vidare förordas anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag av 55 000 kronor till Ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m., varjämte riksdagen föreslås medgiva, att till samma ändamål må ur kyrkofonden utgå ett lika stort belopp.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16
mars 1951.*

Närvarande:

**Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT,
ZETTERBERG, NILSSON, STRÅNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN,
HAMMARSKJÖLD.**

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler statsrådet Quensel dels frågor om anvisande av medel till vissa brand-skyddsåtgärder i Uppsala domkyrka och om bestridande av kostnaderna för redan utförda och pågående skyddsarbeten m. m. å domkyrkan, dels ock fråga om anvisande av medel till ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.

1. Uppsala domkyrka.

Brandskyddsåtgärder.

Fråga om vidtagande av åtgärder för stärkande av brandskyddet i Uppsala domkyrka har länge varit aktuell. Det må sålunda erinras om att problemet på sin tid belystes i en av numera kanslirådet *E. Söderberg* på uppdrag av 1937 års domkyrkokommitté utarbetad, i oktober 1937 dagtecknad promemoria. Sedermera ha under årens lopp ytterligare utredningar och framställningar gjorts i ämnet; särskilt må nämnas tvenne av *Söderberg* upprättade promemorior av den 15 november 1947 och den 20 december 1948, vari denne utförligt redogjort för förefintliga brister i brandskyddshänseende beträffande domkyrkan och framhållit vikten av att snabba och energiska åtgärder vidtagas för att öka brandsäkerheten.

Sedan *domkapitlet i Uppsala* i skrivelse den 3 maj 1949 föreslagit, att förnyad utredning om åtgärder i syfte att förbättra brandsäkerhetsförhållandena i Uppsala domkyrka snarast måtte äga rum, och domkapitlet sedermera till ecklesiastikdepartementet överlämnat, bland annat, en av *riksbrandinspektören* den 14 april 1949 avgiven promemoria i ämnet, uppdrog Kungl. Maj:t den 21 oktober 1949 dels åt professor *Kreüger* att verkställa utredning och utarbeta kostnadsförslag beträffande de byggnadstekniska frågor, som berördes i riksbrandinspektörens promemoria, dels ock åt civilingenjören *K. G. O. Lidforss* och överingenjören *F. M. Jacobsson* att verkställa utredning och utarbeta kostnadsförslag i fråga om de åtgärder, som i samma promemoria föreslagits rörande de elektriska anläggningarna i domkyrkan, allt under iakttagande av att utredningarna begränsades till sådana omedelbart påkallade brandskyddsåtgärder, som kunde vidtagas utan föregripande av en blivande restaurering av domkyrkan. Sedan *Jacobsson* avlidit, uppdrog Kungl. Maj:t den 4 augusti 1950 åt överingenjören *H. T. Brodin* att jämte *Lidforss* slutföra ifrågavarande utredningsarbete.

Den 5 maj 1950 överlämnade *Kreüger* till domkapitlet den av honom verkställda utredningen jämte kostnadsförslag. De av *Kreüger* förordade byggnadstekniska brandskyddsåtgärderna beräknades draga en kostnad av 444 000 kronor eller, därest takryttaren avlägsnades, vilket *Kreüger* för sin del av säkerhetsskäl ville förorda, 464 000 kronor. I anslutning härtill har *domkapitlet* i skrivelse den 17 augusti 1950 med godkännande av *Kreügers* förslag utom med avseende å takryttarens avlägsnande hemställt om anvisande av 444 000 kronor av statsmedel för ifrågavarande åtgärder. Över denna framställning ha remissyttranden avgivits av *riksbrandinspektören*

den 13 januari 1951 och av *byggnadsstyrelsen* — efter hörande av *riksantikvarieämbetet* — den 20 februari 1951.

De av professor Kreüger förordade åtgärderna, vilka delvis sammanfalla med de av riksbrandinspektören i förutnämnda promemoria ifrågasatta, avse dels installerande av automatisk brandalarmanläggning, dels åtgärder för släckning (anordnande av fasta stigarledningar, brandposter och sprinklers) dels ock vissa byggnadstekniska åtgärder, såsom nytt brandsäkert bjälklag under orgeln, brandsektionering av vindarna och tornen, särskilda skyddsåtgärder beträffande takryttaren, anordnande av branddörrar och borttagande i största möjliga utsträckning av brandfarligt material samt åtgärder för underlättande av kyrkans utrymning genom bland annat upptagande av ny reservutgång och anordnande av utgående nederpartier å kyrkportarna.

Kreüger framhåller, att takryttaren innebär ett stort riskmoment. En brand i denna kan få ödesdiger verkan därigenom att stora skador på underliggande delar kunna vållas, därest den störtar ned, och att faran för dess nedstörtande kan verka hämmande på släckningsarbetet. Kreüger har därför funnit det mest rationellt att takryttaren helt avlägsnas, även om vissa särskilda kostnader skulle föranledas därav. De av Kreüger angivna kostnaderna fördela sig på olika åtgärder sålunda.

Kostnader med bibehållande av takryttaren.

Byggnadstekniska åtgärder	282 282:—
Automatisk brandalarmanläggning	40 000:—
Sprinklers- och brandpostanläggning	47 950:—
Reserverat belopp för oförutsedda arbeten	36 768:—
Arvodet till konsulter för förslag, konstruktionsritningar och kontroll	37 000:—
	<hr/>
	Kronor 444 000:—

Kostnader för alternativ med takryttarens avlägsnande.

Byggnadstekniska åtgärder	306 930:—
Automatisk brandalarmanläggning	37 000:—
Sprinklers- och brandpostanläggning	43 550:—
Reserverat belopp för oförutsedda arbeten	38 520:—
Arvodet till konsulter för förslag, konstruktionsritningar och kontroll	38 000:—
	<hr/>
	Kronor 464 000:—

Riksantikvarieämbetet har i huvudsak icke haft något att erinra mot Kreügers förslag i princip; dock har ämbetet haft vissa invändningar. Sålunda bör takryttaren enligt ämbetets mening bibehållas. Förslaget om en

ny reservutgång kan ämbetet ej godtaga. Det föreslagna brandsäkra bjälklaget under orgelläktaren finner ämbetet olämpligt ur den synpunkten, att det fixerar orgelläktaren på dess nuvarande höjd, vilket kan visa sig medföra svårigheter vid en kommande restaurering. I stället bör man kläda in läktarkonstruktionen med brandsäkert material och lägga brandisolerande fyllning i bjälklaget. Ur arkitektonisk synpunkt kunna de nuvarande portalerna icke förses med utåtgående portar. I stället böra sådana anordningar vidtagas, att portarna kunna hållas öppna, då mycket folk uppehåller sig i kyrkan.

Ämbetet framhåller, att detaljerade förslag med ritningar till förbättring av anordningarna för kyrkans utrymning, höjande av orgelläktarens brandsäkerhet och till dragning av stigarledningar och elektriska ledningar böra utarbetas och underställas byggnadsstyrelsens och ämbetets prövning. Det är angeläget, att dessa anordningar även ur arkitektoniska och antikvariska synpunkter få bästa möjliga utformning. Förslagen böra därför utarbetas i samråd med lämplig arkitekt och konsthistoriker. Ämbetet finner nödvändigt, att arbetena hela tiden följas av kulturhistorisk kontrollant. Till bestridande av kostnaderna härför föreslås i kostnadsberäkningen infört ett belopp av förslagsvis 5 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen tillstyrker Kreügers förslag med de erinringar, som anförts dels i en inom styrelsens byggnadsbyrå upprättad promemoria och dels av riksantikvarieämbetet. I promemorian ha förordats vissa åtgärder, som icke äro upptagna i Kreügers förslag, nämligen anordnande av sprinkleranläggning vid orgeln på stora orgelläktaren, brandskyddande beklädnad av yttertaket och vissa takstolar invid de föreslagna sektioneringsväggarna på mittskepps- och tvärskeppsvindarna samt brandhärdig beklädnad av konsolerna från fläkt- och maskinrummet på gosskörläktaren. Merkostnaderna härför ha beräknats till 25 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen understryker riksantikvarieämbetets yrkande om utarbetande av detaljerade förslag till vissa angivna partier, liksom att detta bör ske genom anlåtande även av arkitektonisk och antikvarisk sakkunskap.

I skrivelse den 17 juli 1950 framlade *överingenjören Brodin* och *civilingenjören Lidforss* resultatet av utredningen rörande de elektriska anläggningarna i domkyrkan i form av ett icke kostnadsberäknat entreprenadprogram, avsett att, sedan det granskats av vederbörande myndigheter, utlämnas till lämpliga elektriska entreprenörer för avgivande av anbud. Över förslaget ha remissyttranden avgivits av *domkapitlet* den 17 augusti 1950, *riksbrandinspektören* den 9 december 1950 och *byggnadsstyrelsen* den 13 februari 1951.

Sedermera har *domkapitlet* — med överlämnande av två inom mellersta och norra Sveriges ångpanneförening uppgjorda kostnadsförslag för ifrå-

gavarande elektriska anläggningar, upptagande en beräknad kostnad av tillhoppa 395 000 kronor, varav ett belopp av 17 292 kronor 50 öre utgör arvode till utredningsmännen — hemställt, att Kungl. Maj:t ville meddela beslut beträffande de sålunda beräknade anläggningskostnaderna för ifrågasatta kraft- och belysningsinstallationer i domkyrkan.

I sitt utlåtande tillstyrker byggnadsstyrelsen, att den nuvarande elinstallationen avlägsnas och ersättes med en modern starkströmsanläggning. Styrelsen finner emellertid, att den projekterade anläggningen blivit i viss utsträckning överdimensionerad och med fördel kan begränsas utan att därigenom vare sig olägenheter beträffande anläggningens manövrering eller minskning i anläggningens livslängd och driftsäkerhet uppstode. Beträffande arbetenas utförande och kostnadsberäkningarna har därefter byggnadsstyrelsen anfört följande.

Byggnadsstyrelsen har i egen regi utfört elinstallationer i de institutions- och andra byggnader i Uppsala, som under de senare åren uppförts genom styrelsens försorg. Installationerna i de byggnader, som för närvarande uppföras av styrelsen, ske jämväl i styrelsens regi. Styrelsen disponerar därför i Uppsala över ett antal kunniga elmontörer med vana vid komplicerade anläggningar. På grund av de relativt många osäkerhetsfaktorer, som ofrånkomligt föreligga vid en installation av det slag, som avsetts för domkyrkan, ävensom de ändringsarbeten, som under arbetets gång icke torde kunna undvikas, synes det styrelsen lämpligast och mest ekonomiskt, att åt styrelsen uppdrages att i samråd med domkapitlet till självkostnad utföra den föreslagna anläggningen i domkyrkan. Styrelsen uppskattar kostnaderna för anläggningen till i runt tal 150 000 kronor. Därvid har styrelsen icke medräknat några kostnader för transduktorer för fördunkling eller för de elinstallationer, som sammanhånga med en uppvärmning medelst aerotemperar. Ej heller ingår något belopp för ställningar, håltagningar, efterlagningar och dylikt. Kostnaderna för sistnämnda ändamål kunna uppskattas till 25 000 kronor. Däremot har styrelsen räknat med en kostnad av 30 000 kronor avseende bland annat motorer och apparater för orgelfläktarna. Anses automatiskt brandalarm böra anordnas tillkommer en kostnad av i runt tal 35 000 kronor. Styrelsen vill i anslutning till kostnadsberäkningarna understryka, att dessa på grund av arbetenas tämligen komplicerade slag måste innefatta åtskilliga osäkerhetsmoment.

Förutom de angivna brandskyddsåtgärderna påkallas enligt under hand från församlingen lämnade uppgifter vidtagande inom en nära framtid av ytterligare två kostnadskrävande åtgärder beträffande domkyrkan, nämligen omläggning av värmesystemet — approximativt kostnadsberäknad till 800 000 kronor — och omläggning av svagströmsinstallationen, beträffande vilken några kostnadsuppgifter ej föreligga.

Övriga skyddsarbeten å domkyrkan.

Till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka ha under tiden 1938—1950 av statsmedel anvisats 1 130 000 kronor. Därjämte har förslag framlagts i årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 47, om en medelsanvisning av 100 000 kronor till samma ändamål för budgetåret 1951/52. Enligt professor Kreüger torde därutöver ytterligare medel komma att erfordras, med utgångspunkt från prisnivån i september 1950 beräknade till cirka 100 000 kronor. Av domkyrkans egna medel ha tillskjutits 55 000 kronor, medan domkyrkoförsamlingen hittills icke lämnat något bidrag.

Vid äskandet av anslagen hos 1949, 1950 och 1951 års riksdagar har föredragande statsrådet framhållit, att de föreslagna medelsanvisningarna finge betraktas som ett förskjutande från statens sida i avvaktan på ett avgörande om och i vad mån andra för domkyrkans bestånd ansvariga borde bidra till utgifterna för skyddsarbetena. Statsutskottet vid 1949 års riksdag (utl. nr 78) framhöll, att angivna spörsmål snarast möjligt borde göras till föremål för närmare utredning; det förefölle nämligen utskottet som om även vederbörande församling borde i skäligen utsträckning delta i berörda kostnader. Genom beslut den 6 maj 1949 uppdrog Kungl. Maj:t åt kammarkollegiet att verkställa den ifrågavarande utredningen. I sitt utlåtande 1950: 174 uttalade sedermera statsutskottet, att det syntes utskottet angeläget, att utredningen bedreves så, att resultatet av densamma kunde föreläggas 1951 års riksdag. I skrivelse den 14 juni 1950 har kammarkollegiet framlagt resultatet av sin utredning.

Innan jag går närmare in på denna, vill jag erinra om att *domkyrkosakkunniga* i sitt betänkande med förslag angående domkyrkornas förvaltning och ekonomi (SOU 1949: 63) ansett, att domkyrkoförsamlingarna, vilka få använda domkyrkorna som församlingskyrkor, böra lämna bidrag till underhållet. Med utgångspunkt från att församlingens bidrag skall motsvara ungefär vad församlingen, med beaktande av dess folkmängd och skattekraft, skulle haft att utgiva för en för församlingen avpassad kyrka med utrustning, föreslå de sakkunniga, att det *löpande underhållet* av de äldre domkyrkorna skall i den mån domkyrkans egna medel ej förslå bestridas lika av församlingen och staten, dock att församlingens andel begränsas att högst motsvara en utdebitering av 2 öre för skattekrona. De årliga anslagen till domkyrkornas underhåll böra bestämmas till så stora belopp, att även rätt omfattande reparationsarbeten må kunna bestridas av dessa anslag. För *större restaureringsarbeten* räkna de sakkunniga med engångsanslag liksom nu och förutsätta, att kostnaderna skola i främsta rummet bekostas av staten och församlingarna, men fördelningen av kostnaderna får bestämmas för varje gång.

Domkyrkoförsamlingen i Uppsala har beträffande de sakkunnigas förslag funnit otillfredsställande, att frågan om församlingens ansvar för kommande större restaurerings- eller reparationsarbeten skjutits på framtiden, och i stället föreslagit, att församlingens årliga bidrag i domkyrkans stat upptages till ett belopp, motsvarande 2 öre per skattekrone. Vad därutöver erfordras för täckande av domkyrkans utgifter — såväl för mera löpande underhåll som för större restaureringsarbeten — skall utgå av statsmedel, utan att det därför behöver stadgas, att staten årligen skall bidraga med minst samma belopp som församlingen.

Beträffande därefter frågan om bestridandet av kostnaderna för de redan utförda och nu pågående skyddsarbetena har *domkyrkoförsamlingen* förklarat, att den känner sig förpliktad och ej heller är villig att deltaga i kostnaderna härför, enär varken domkapitlet eller statsmakterna upptagit något samråd med församlingen eller berett den tillfälle att yttra sig i frågan.

Domkapitlet i Uppsala har med hänsyn till församlingens ståndpunkt ansett kostnaderna för skyddsarbetena böra slutligt gäldas av statsmedel.

Samtidigt har emellertid domkapitlet uttalat en förväntan, att församlingen skall åtaga sig andra kostnader för domkyrkans underhåll. Det syntes skäligt att församlingen åtog sig kostnaden för omläggning av uppvärmnings- och de elektriska belysningsanordningarna, likaså för nya utrymningsanordningar och nödiga brandskyddsåtgärder. Kostnaderna härför komme att uppgå till så betydande belopp, att de fullt motsvarade en skälig andel i kostnaderna för skyddsarbetena å domkyrkan.

Kammarkollegiet erinrar i sin förutnämnda utredning, att det icke existerar någon laglig skyldighet för församlingen att ekonomiskt medverka till arbetenas utförande, men kollegiet anser det överensstämma med rättvisa och billighet, att församlingen lämnar bidrag. De företagna skyddsarbetena hade otvivelaktigt varit behövlige för kyrkobyggnadens bevarande för förfall och sålunda av utomordentlig betydelse för möjliggörande av gudstjänsternas fortsatta uppehållande inom församlingen. De hade även varit nödvändiga för undvikande av olyckshändelser, som kunnat drabba kyrkibesökare, och sålunda till direkt gagn för församlingens medlemmar. Det vore därför ägnat att förvåna, att församlingen ansett sig böra vägra att ekonomiskt medverka till arbetenas utförande.

Gentemot församlingens motivering för sin avvisande hållning, nämligen att något samråd med församlingen beträffande dessa arbeten icke skett, har kollegiet erinrat, att i Uppsala vid sidan av domkapitlet, som handhar förvaltningen av domkyrkan, inrättats en s. k. domkyrkonämnd, bestående av representanter för domkapitlet och församlingen. Det ålåge bland annat denna nämnd att bereda ärenden rörande förvaltning, vård och underhåll av domkyrkobyggnaden, innan ärendena föredroges i domkapitlet. Även

om domkyrkonämnden icke fått den betydelse för samarbetet mellan församlingen och domkapitlet beträffande domkyrkan, som från början avsetts, torde dock vid denna beredning församlingens synpunkter på de föreliggande frågorna kunnat framföras.

Kollegiet anser, att församlingen, som hittills icke lämnat något årligt bidrag till domkyrkans underhåll, åtminstone bör deltaga i kostnaden för skyddsarbetena med det belopp, varmed församlingen i anledning av domkyrkosakkunnigas förslag ansett sig böra bidraga till domkyrkans underhåll, eller motsvarande en utdebitering av 2 öre per skattekrona. För tiden 1938—1949 skulle detta utgöra ett belopp av 206 835 kronor.

I remissutlåtande över kammarkollegiets förslag framhåller *statskontoret*, att domkyrkoförsamlingens bidrag till skyddsarbetena icke bör bestämmas efter de principer, som domkyrkosakkunniga förordat för beräkning av församlingens bidrag till regelmässigt årligt underhåll. Statskontoret har hänvisat till sitt utlåtande av den 24 mars 1941 angående betänkande med förslag rörande restaureringen av Uppsala domkyrka och förklarar sig icke ha funnit anledning frångå sin däri uttalade uppfattning, att statens andel i kostnaderna bör väsentligt understiga hälften. Statskontoret hade nämligen funnit stöd för denna uppfattning i statsmakternas ställningstagande under senare år till framställningar om bidrag av statsmedel till restaurering och reparation av domkyrkor. (Jfr Västerås, Linköping och Strängnäs, där församlingens andel i kostnaderna bestämts till 1/2, medan återstoden — efter avdrag av eventuella bidrag från domkyrkokassan [i Västerås uppgående till 1/4] — täckts av statsbidrag.)

Statskontoret förordar vidare ianspråktagande av disponibla räntemedel av den s. k. Sundbergska domkyrkofonden å i runt tal 75 000 kronor, varjämte bör övervägas att under ytterligare någon tid binda den disponibla avkastningen av fonden för restaureringskostnaderna.

Vidare syntes domkyrkokassan böra kunna svara för ränta och amortering av ett lån å 100 000 kronor, vilket skulle förskjutas av staten genom lån till domkyrkan från fonden för låneunderstöd.

Efter vissa överläggningar dels i ecklesiastikdepartementet med representanter för Uppsala domkyrkoförsamling rörande bestridandet av kostnaderna för skyddsarbetena och brandskyddsåtgärderna m. m. och dels med chefen för finansdepartementet har inom ecklesiastikdepartementet upprättats en *promemoria* i ämnet, vari bland annat anförts följande.

De redan utförda och nu pågående skyddsarbetena i Uppsala domkyrka ha otvivelaktigt, såsom även kammarkollegiet framhållit, varit av direkt betydelse för domkyrkoförsamlingen därigenom att de möjliggjort, att gudstjänstlivet överhuvudtaget kunnat uppehållas i kyrkan. Till den övervägande delen torde dock arbetena och framförallt omfattningen därav böra betraktas såsom direkt betingade av kyrkans egenskap av domkyrka

och nationell monumentalbyggnad. Även om på grund härav staten ansetts böra ikläda sig huvudparten av kostnaderna, så har det likväl med hänsyn till vad nyss anförts och till att församlingen hittills icke lämnat något bidrag ens till det löpande underhållet av kyrkan framstått såsom i och för sig rimligt och skäligt, att församlingen lämnar visst bidrag till kostnaderna för skyddsarbetena, exempelvis i enlighet med kammarkollegiets förslag.

Emellertid har saken i viss mån kommit i ett annat läge genom att ytterligare vissa kostnadskrävande åtgärder befunnits påkallade med avseende å domkyrkan, nämligen omläggning av starkströms- och svagströmsinstallationerna, vissa andra brandskyddsåtgärder samt omläggning av värmesystemet. Av dessa synes omläggningen av starkströms- och svagströmsinstallationerna samt av värmesystemet närmast vara av beskaffenhet att böra ombesörjas och bekostas av domkyrkoförsamlingen. Med hänsyn till de stora utgifter, som härigenom skulle komma att åsamkas församlingen under den närmare framtiden, har det syntts skäligt att icke fullfölja anspråken på att församlingen nu i efterhand skulle bidra till skyddsarbetena. Vidare ha de såsom »vissa andra brandskyddsåtgärder» betecknade arbetena ansetts till så väsentlig del sammanhöra med redan pågående skyddsarbeten och vara av så angelägen betydelse för bevarandet av domkyrkan som monumentalbyggnad, att även dessa kostnader borde i sin helhet bestridas av statsmedel.

Med hänsyn till vad sålunda anförts torde, uttalas i promemorian, i hudsak följande förslag i frågan kunna föreläggas riksdagen:

1) Staten påtager sig hela kostnaden för redan utförda och nu pågående provisoriska skyddsarbeten samt för de i det föregående såsom »vissa andra brandskyddsåtgärder» betecknade arbetena.

2) Församlingen svarar helt för erforderlig omläggning av starkströms- och svagströmsinstallationerna samt för omläggning av värmesystemet.

3) I övrigt skall i fråga om domkyrkoförsamlingens bidrag till det framtida underhållet av Uppsala domkyrka — varvid avses såväl mera normalt löpande underhåll som större reparations- och restaureringsarbeten — gälla vad som vid ett ställningstagande till domkyrkosakkunnigas förslag härutinnan kan komma att föreskrivas för övriga jämförliga domkyrkor.

Över promemorian ha remissutlåtanden inhämtats av domkyrkoförsamlingen och domkapitlet.

Kyrkofullmäktige framhålla, att vad i punkterna 1 och 2 i promemorian föreslagits överensstämmer med församlingens uppfattning, att statsmakterna böra svara för själva byggnadsmonumentets bestånd och församlingen för de kostnader, som höra samman med domkyrkans användning som gudstjänstlokal. Fullmäktige ha vidare anförts följande.

Kyrkofullmäktige vilja i detta sammanhang hänvisa till Kungl. Maj:ts proposition 1944: 127 angående statsbidrag till den senaste restaureringen av Skara domkyrka. Denna proposition torde få anses vara av särskilt intresse, enär kammarkollegium, vars förslag i anslagsfrågan Kungl. Maj:t följde, här gjort vissa principuttalanden angående församlingens bidrag till domkyrkans

underhåll, vilka kyrkofullmäktige nu vilja taga fasta på. Sålunda erinrade kollegiet om, att rikets ständer i skrivelse 30 juni 1860 nr 81 uttalat att vederbörande församling bör bekosta sådana arbeten, vilka icke avse domkyrkornas »monumentala delar» utan endast församlingens »gagn och bekvämlighet». Vid bedömning av storleken av församlingens bidrag torde enligt kollegiet »hänsyn även böra tagas till vad utgifterna för byggande och underhåll av församlingskyrka i stadsförsamling av motsvarande storlek belöpa sig till, en princip, som redan uttalades i 1846 års kyrkolagsförslag och där uttrycktes sålunda, att domkyrkoförsamling för sin kyrka ej finge betungas mera än annan lika stor församling, skäligen till sin kyrkas underhåll gjorde.» Bland de anordningar, kollegiet fann vara avsedda till församlingens bekvämlighet och förty i enlighet med ständernas ovan nämnda uttalanden böra bekostas av församlingen, angavs bl. a. anläggning av värmeledning, elektriska installationsarbeten och armatur. Med hänsyn till Skara domkyrkas storlek i förhållande till församlingens behov av församlingskyrka ansåg sig kollegiet skäligen icke böra ifrågasätta att församlingen till nämnda i huvudsak för dess bekvämlighet och gagn avsedda arbeten skulle bidraga med mer än en tredjedel av kostnaderna.

Den princip, som ligger till grund för kollegiets yttrande, måste anses godtagbar och kyrkofullmäktige finna det följaktligen rimligt, att församlingen skall bekosta för dess »gagn och bekvämlighet» avsedda arbeten, dock högst i den utsträckning, som motsvarar de normala kostnaderna för en församlingskyrka. Med tanke på att församlingen hittills endast i begränsad omfattning behövt bidraga till det löpande underhållet av domkyrkan, vilja kyrkofullmäktige i detta fall icke sätta i fråga, att de på församlingen ankommande utgifterna delvis skola bestridas av staten, som skedde beträffande den avsevärt mindre domkyrkoförsamlingen i Skara.

I överensstämmelse härmed förklarar sig kyrkofullmäktige beredda att, såsom föreslås i departementspromemorian, helt bestrida kostnaderna för erforderlig omläggning av starkströms- och svagströmsinstallationerna samt för omläggning av värmesystemet.

Församlingen utgår emellertid från, *dels* att staten, å sin sida, påtager sig hela kostnaden för redan utförda och nu pågående samt ännu återstående skyddsarbeten ävensom för vissa andra såsom brandskyddsåtgärder betecknade arbeten, *dels* att domkyrkoförsamlingens bidrag till det framtida underhållet av Uppsala domkyrka — varvid avses såväl mera normalt löpande underhåll som större reparations- och restaureringsarbeten — icke skall komma att överskrida det årliga bidrag till domkyrkan, som församlingen föreslagit i sitt yttrande över domkyrkosakkunnigas betänkande, d. v. s. två öre per skattekrona, utan att vad därutöver fordras skall utgå av statsmedel. Därest annan norm för församlingens bidrag skulle angivas i den lag om domkyrkornas förvaltning och ekonomi, som förutsättes i en nära framtid bliva antagen, måste församlingen i vart fall, under hänvisning till kammarkollegiums ovan återgivna och av statsmakterna såväl som av församlingen godtagna principuttalanden kräva dragandet av en bestämd gränslinje för dess bidragsskyldighet, innebärande att församlingen icke skall behöva vidkännas kostnader för domkyrkan i vidare mån än vad som följer av dess användning som gudstjänstlokal på sätt i det föregående angivits.

Domkapitlet i Uppsala har intet att erinra mot det framlagda förslaget till kostnadsfördelning.

Föredraganden. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår ha gjorda undersökningar givit vid handen, att vissa kostnadskrävande åtgärder äro påkallade för att stärka brandskyddet i Uppsala domkyrka, åtgärder som icke utan allvarliga risker kunna uppskjutas. Dessa brandskyddsåtgärder, vilka gå helt vid sidan om de skyddsarbeten, som sedan en längre tid pågått å domkyrkan i avvaktan på en fullständig restaurering av denna, omfatta dels omläggning av starkströmsinstallationen och dels vissa andra brandskyddsåtgärder, innefattande huvudsakligen byggnadstekniska åtgärder för ökande av brandsäkerheten och förbättring av evakueringsmöjligheterna i kyrkan. Dessutom föreligger ett starkt behov av ny värmeanläggning samt omläggning av svagströmsinstallationen i kyrkan. Det är givet, att alla dessa anordningar måste draga avsevärda kostnader. Sedan domkapitlet, som handhar förvaltningen av domkyrkan, hemställt, att Kungl. Maj:t ville meddela beslut rörande de beräknade anläggningskostnaderna för ny starkströmsinstallation samt om anvisande av 444 000 kronor av statsmedel för de ifrågasatta övriga brandskyddsåtgärderna har jag ansett lämpligt att i ett sammanhang till behandling upptaga förutom dessa frågor även den alltjämt öppna frågan om bestridandet av kostnaderna för vissa skyddsarbeten å domkyrkan.

Sistnämnda skyddsarbeten ha otvivelaktigt, såsom i den förutberörda departementspromemorian framhållits, varit av direkt betydelse för gudstjänstlivet inom församlingen. Till den övervägande delen torde dock arbetena få betraktas såsom betingade av kyrkans egenskap av domkyrka och nationell monumentalbyggnad. Att i betraktande härav staten näppeligen kunde undandraga sig en mycket väsentlig del av kostnaderna synes självklart, men det kunde å andra sidan icke anses orimligt eller oskäligt om man ansåge, att församlingen borde lämna visst bidrag till kostnaderna, detta icke minst med hänsyn till att församlingen hitintills icke på något sätt bidragit ens till det löpande underhållet av domkyrkan. Jag skulle sålunda icke hyst några betänkligheter i och för sig mot att föreslå en uppdelning av kostnaderna mellan staten och församlingen, därest denna kostnadsfråga kunnat bedömas isolerat för sig. De ytterligare avsevärda kostnader, som nu anmäla sig, göra emellertid en omprövning av hela frågan nödvändig.

Enligt hittills för liknande fall merendels tillämpade principer synes omläggningen av starkströms- och svagströmsinstallationerna samt av värmesystemet närmast vara av beskaffenhet att bära ombesörjas och bekostas av församlingen. De utgifter, som härigenom skulle komma att åsamkas församlingen under en närmare framtid, torde approximativt kunna beräknas uppgå till betydligt över 1 000 000 kronor. Med hänsyn till dessa avsevärda kostnader har det synt mig, att staten icke skäligen bör fullfölja anspråken på att församlingen nu i efterhand skulle bidraga till skyddsarbetena, utan

torde kostnaderna för dessa böra stanna på statsverket och detta givetvis även till den del de avse arbeten, som ännu icke påbörjats och vartill medel ännu icke anvisats. Även det av domkyrkans egna medel tillskjutna beloppet å i runt tal 55 000 kronor torde slutligt böra bestridas av statsmedel. Vidare synas de såsom »vissa andra brandskyddsåtgärder» betecknade arbetena till så väsentlig del sammanhöra med övriga pågående skyddsarbeten och vara av så angelägen betydelse för bevarandet av domkyrkan som monumentalbyggnad, att även dessa kostnader lämpligen böra bestridas av statsmedel.

Såsom framgår av domkyrkoförsamlingens yttrande över departementspromemorian har församlingen för sin del accepterat en fördelning av nu ifrågakostnader efter de sålunda angivna linjerna.

Vad gäller det framtida underhållet av Uppsala domkyrka — varvid avses såväl det mera löpande normala underhållet som större reparations- och restaureringsarbeten — förutsätter jag, att kostnaderna härför skola gäldas enligt samma principer, som vid ett ställningstagande till domkyrkosakkunnigas förslag härutinnan kunna komma att genomföras beträffande övriga jämförliga domkyrkor. Detta synes även vara församlingens uppfattning; någon särställning i förhållande till övriga domkyrkor torde sålunda icke åsyftas av församlingen. Det är ännu för tidigt att yttra sig om hur principerna för fördelningen av kostnaderna för underhållet av domkyrkorna komma att utformas; här må endast framhållas, att när församlingen uttalar, att den icke bör vidkännas kostnader för domkyrkan i vidare mån än som följer av dess användning som gudstjänstlokal, detta synes nära överensstämma med de grundläggande principer, varpå domkyrkosakkunniga byggt sina förslag.

De övriga brandskyddsåtgärder, vilka enligt vad jag förordat böra bekostas av statsverket, ha av professor Kreüger kostnadsberäknats till 444 000 kronor eller, därest takryttaren avlägsnas, till 464 000 kronor. Därutöver har byggnadsstyrelsen rekommenderat vissa åtgärder till en beräknad ytterligare kostnad av 25 000 kronor, varjämte riksantikvarieämbetet förordat anvisande av 5 000 kronor för kulturhistorisk kontroll av arbetena. Jag har ansett mig kunna tillstyrka, att arbetena utföras i huvudsaklig enlighet med Kreügers förslag med däri av byggnadsstyrelsen förordade jämkningar. Liksom riksantikvarieämbetet anser jag, att takryttaren bör bibehållas och att arbetena böra följas av kulturhistorisk kontrollant. De sammanlagda kostnaderna beräknar jag sålunda till $(444\ 000 + 25\ 000 + 5\ 000 =)$ 474 000 kronor. Då det synes angeläget, att arbetena kunna igångsättas så snart som möjligt, torde de erforderliga medlen böra anvisas redan för nästa budgetår i form av ett särskilt reservationsanslag å nämnda belopp under rubriken Vissa brandskyddsåtgärder å Uppsala domkyrka.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna vad jag i det föregående förordat rörande bestridandet av kostnaderna för vissa skyddsarbeten samt vissa brandskyddsåtgärder å Uppsala domkyrka,

b) till *Vissa brandskyddsåtgärder å Uppsala domkyrka* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 474 000 kronor.

2. Ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.

Byggnadsstyrelsen har hemställt om anvisande för budgetåret 1951/52 av 100 000 kronor till ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås. Av handlingarna framgår, att lokalförhållandena för domkapitlets kansli till följd av bristfälligheter i domkapitelshuset och dess värmesystem en längre tid varit synnerligen svåra. En förbättring härutinnan avses nu ske genom ombyggnad av domkapitelshuset och utnyttjande av den nuvarande stiftsbiblioteksbyggnaden för domkapitlets räkning. Då emellertid sistnämnda byggnad icke kan tagas i anspråk för detta ändamål, förrän det planerade landsbiblioteket i Västerås kommit till stånd, måste arbetet genomföras i två etapper, den första omfattande domkapitelshuset och den andra biblioteksbyggnaden.

Enligt det av byggnadsstyrelsen upprättade förslaget, vilket även godtagits av domkapitlet, skulle i domkapitelshusets bottenvåning arkivet bibehållas på sin nuvarande plats. För att bereda bättre utrymme åt det tillväxande arkivmaterialet syntes dock ny ändamålsenlig arkivinredning böra anskaffas. Dessutom skulle till denna våning förläggas lunchrum, vaktmästarrum och förråd, vilket sistnämnda utrymme vid eventuellt behov framtiden skulle kunna användas såsom tjänsterum för biträde. Till övervåningen skulle förläggas rum för stiftssekreterare, stiftsnotarie, e. o. stiftsnotarie och biträdespersonal.

En sådan disposition av byggnaden medför, att domkapitlets vaktmästare måste avflytta från den i bottenvåningen inrymda bostaden. Denna är ej tjänstebostad, men den nuvarande vaktmästaren har bebott densamma under sin mer än 26-åriga tjänstetid.

I en andra byggnadsetapp beräknas lokaler för stiftsjägmästaren med assistent och biträde bliva förlagda till biblioteksbyggnadens bottenvåning, varjämte övervåningen i denna byggnad inredes till sessionsrum för stiftsstyrelsen och rum för biskopen. Till dess denna etapp kan genomföras, måste stiftsjägmästaren med personal såsom hittills beredas plats i den för ändamålet förhyrda lokalen i fastigheten Köpmangatan 2; en provisorisk sammanträdeslokal för stiftsstyrelsen torde i avvaktan på omdispositionen av biblioteksbyggnaden kunna åstadkommas i gamla lektorsgården.

Beträffande frågan om anordnande av för dessa byggnader gemensam panncentral har byggnadsstyrelsen, sedan numera för läroverket påbörjats en nybyggnad i kvarteret Halfdan, undersökt möjligheterna och kostnaderna för anslutning av de för domkapitlet avsedda byggnaderna till den för hela läroverket avsedda nya panncentralen i nämnda nybyggnad. Efter underhandlingar med drätselkammaren i Västerås, har denna under hand

medgivit en dylik anslutning, och skulle anläggningskostnaderna härför komma att uppgå till 8 835 kronor. Den årliga värmeförbrukningen för domkapitelshuset och stiftsbiblioteket anses lämpligen böra ersättas efter avläsning å värmemätare; denna ersättning skulle tillföras läroverkets ljus- och vedkassa.

Genom denna anordning för värmeförsörjningen, vilken synes byggnadsstyrelsen innebära den mest ändamålsenliga lösningen, vinnes bl. a., att inga förbättringar behöva vidtagas i det nuvarande trånga pannrummet eller den bristfälliga skorstensstocken i domkapitelshuset.

Den närmare utformningen av byggnadsstyrelsens förslag framgår av tre handlingarna i ärendet bilagda ritningar, senast reviderade den 15 februari 1951.

Kostnaderna för ombyggnadsarbetena i den första etappen ha av byggnadsstyrelsen beräknats till 90 000 kronor. Härtill kommer ovannämnda kostnad av 8 835 kronor för anslutning av de bägge ifrågavarande byggnaderna till läroverkets nya panncentral varför den sammanlagda kostnaden kan uppskattas till i avrundat tal 100 000 kronor. I förstnämnda belopp ingå vidare icke kostnaderna för eventuell nyanskaffning av inventarier.

Byggnadsstyrelsen har funnit angeläget, att den första etappen med hänsyn till de nuvarande ogynnsamma lokalförhållandena kan genomföras snarast möjligt. Vad angår de i andra etappen ingående byggnadsarbetena har byggnadsstyrelsen icke ansett sig nu böra närmare ingå på dessa, enär de definitiva planerna härför syntes böra göras till föremål för ytterligare överväganden, när biblioteksbyggnaden kunde ställas till domkapitellets förfogande.

Slutligen har byggnadsstyrelsen anfört följande rörande grundförhållandena vid domkapitelshuset.

Såsom byggnadsstyrelsen framhållit i underdånig skrivelse den 3 augusti 1944, förefinnas i domkapitelshusets väggar större sprickor av äldre datum. Med anledning av dessa skador har byggnadsstyrelsen under år 1949 företagit en undersökning av grundförhållandena på platsen samt därefter haft byggnaden under observation. Sålunda ha byggnadens sättningar följts genom precisionsavvägningar, och de förekommande sprickbildningarna ha iakttagits genom fortlöpande besiktningar. Det har härvid konstaterats, att rörelser hos byggnaden och förändringar i sprickorna fortfarande äga rum men observationstiden är ännu för kort för att man med säkerhet skall kunna bedöma, hur hastigt förändringarna ske samt om rörelserna äro i aveller tilltagande. Genom det föreslagna sättet för ordnandet av uppvärmningen skulle, såsom ovan berörts, en ombyggnad av skorstensstocken i domkapitelshuset ej bliva nödvändig varför någon grundförstärkning av densamma icke heller skulle erfordras. På grund härav finner byggnadsstyrelsen det icke osannolikt, att grundförstärkning av byggnaden i sin helhet kan undvikas. Emellertid måste fortsatt uppmärksamhet ägnas åt byggnadens grundförhållanden, innan definitiv ställning tages till frågan om eventuella grundförstärkningsåtgärder och byggnadsstyrelsen avser att sedermera återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

I skrivelse den 2 mars 1951 har vidare *domkapitlet i Västerås* hemställt om anvisande av 41 000 kronor till möbler, armatur m. m. för de ombyggda lokalerna samt för täckande av vissa andra kostnader i samband med ombyggnaden. Medelsbehovet har specificerats sålunda:

A. Möbler.

Stiftssekreterarens rum	4 500:—	
Stiftsnotariens rum	1 380:—	
E. o. stiftsnotariens rum	1 450:—	
Kansliskrivarens rum	785:—	
Kanslibiträdets rum	640:—	
Rum för två kontorsbiträden	2 580:—	
Vaktmästarerummet	450:—	
Sydvästra hörnrummet (n. b.)	965:—	
Lunchrum	505:—	
Renovering av äldre, befintliga möbler	500:—	13 755:—

B. Textilier.

Gardiner och mattor	1 500:—	1 500:—
---------------------------	---------	---------

C. Elektrisk armatur.

Lysämnesröstrustning i största möjliga utsträckning samt s. k. ledarmatur etc.	4 200:—	4 200:—
---	---------	---------

D. Telefonanläggningar.

Rikstelefonanläggning med linjeväljare	2 500:—	
Lokaltelefonanläggning	2 370:—	4 870:—

E. Arkivinredning m. m.

Hyll- och skåpinredning i arkivet	6 425:—	
1 st. mindre kassaskåp (placeras ev. i stiftssekreterarerummet)	950:—	
I och för arkivets uppordnande samt utgallring av vissa handlingar, som ej längre behöva arkiveras, erfordras härför lämpad arbetskraft under en beräknad arbetstid av 4 månader	3 800:—	11 175:—

F. Ytterligare omkostnader.

Ut- och inflyttning samt diverse	2 500:—	
Förhyrande av lokal under 1/2 år under ombyggnadsarbetenas verkställande	3 000:—	5 500:—

Summa kronor 41 000:—

Domkapitlet har vidare funnit skäligt, att vaktmästaren E. G. Wickström, som blir nödsakad avflytta från sin lägenhet i domkapitelshuset, på grund av sin mer än 26-åriga tjänstetid tillerkännes dels flyttningsbidrag med 250 kronor och dels ett årligt hyreskostnadsbidrag under sin återstående tjänstetid med 500 kronor för år.

Föredraganden. Ett förslag till beredande av bättre lokalförhållanden för domkapitlet och stiftsnämnden i Västerås framlades redan år 1943 av byggnadsstyrelsen. Förslaget, som byggde på ett utnyttjande av befintliga byggnader, accepterades icke av domkapitlet, som bland annat ansåg en tillbyggnad av domkapitelshuset erforderlig. Sedan byggnadsstyrelsen anbefallt att med anledning härav göra förnyad utredning i frågan, har styrelsen nu framlagt det förslag, för vilket närmare redogjorts i det föregående. Byggnadsstyrelsen har därvid funnit sig böra vidhålla sin uppfattning, att ett iordningställande av befintliga byggnader skulle vara den lämpligaste lösningen av föreliggande byggnadsfråga, vilken lösning även förordats av riksantikvarieämbetet, som funnit det ur kulturhistorisk synpunkt synnerligen olyckligt, om en tillbyggnad till domkapitelshuset skulle komma till stånd. Även domkapitlet har numera anslutit sig till denna linje.

Till de skäl, som sedan länge talat för en lösning av denna byggnadsfråga, har under senare tid kommit den mycket avgörande omständigheten, att genom sprickbildning i skorstensstocken koloxid trängt ut i lokalerna och framtingat utrymning av vissa tjänsterum. Enligt vad jag inhämtat äro förhållandena ur sanitär synpunkt för närvarande sådana, att ett uppskov med nödiga åtgärder icke ens i nuvarande ekonomiska läge kan försvaras, och jag har därför ansett mig böra framlägga förslag om anvisande av nödiga medel för ändamålet redan för nästa budgetår.

Enligt min uppfattning är byggnadsstyrelsens förslag ägnat att skapa sanitärt godtagbara och även i övrigt tillfredsställande och ändamålsenliga lokaler för domkapitlet och stiftsnämnden, och jag anser mig därför kunna tillstyrka, att den nu ifrågasatta första etappen snarast kommer till utförande. Mot de beräknade kostnaderna — 90 000 kronor för själva ombyggnaden och 8 835 kronor för anslutningen till panncentralen i läroverket eller sammanlagt i runt tal 100 000 kronor — har jag icke funnit anledning till erinran.

I samband med ombyggnaden torde viss medelsanvisning erfordras till möbler och annan inredning till nya tjänsterum samt vissa andra omkostnader. Jag anser mig dock icke kunna tillstyrka hela det av domkapitlet begärda beloppet. Någon lokaltelefonanläggning torde således knappast vara erforderlig, varjämte medel för arkivets uppordning och utgallring av arkivalier icke synas böra beräknas i förevarande sammanhang. Även i övrigt torde i nuvarande läge rätt avsevärda besparingar böra göras. Jag tillstyrker anvisande för nu ifrågavarande ändamål av ett belopp av 10 000 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet skulle alltså uppgå till 110 000 kronor. Såsom tidigare skett i liknande fall (jfr 1947 och 1951 års åttonde huvudtitel, s. 97 och 37) föreslår jag, att dessa kostnader lika fördelas mellan staten och kyrkofonden. Riksdagens medgivande härtill bör inhämtas.

Vad domkapitlet föreslagit i fråga om flyttnings- och hyresbidrag åt en vaktmästare anser jag mig icke kunna biträda.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) till *Ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 55 000 kronor;

b) medgiva att ur kyrkofonden må till samma ändamål likaledes utgå ett belopp av 55 000 kronor.

Vad föredragande statsrådet sålunda under punkterna 1 och 2 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Ekströmer.
